

JOŽE MIHELICH

(14. marec 1902 – 7. maj 1989)

Mihael Kuzmič

Rodil se je 14. marca 1902 v mestu Ely v ameriški zvezni državi Minnesota slovenskima izseljencema iz Dolenjske; očetu Gregorju, doma iz Otavice, in materi Mariji (Levstek) iz Žlebiča pri Ribnici, ki sta se poročila v mestu Tower leta 1893. Jože je bil po vrsti sedmi otrok v družini. Oče je imel dokaj pustolovsko naravo, kar se je izražalo v njegovem delu: v državi Washington je sadil jabolčne nasade, na Aljaski je izkopal zlato, v Minnesoti je podiral drevesa. Zaradi nesreče pri delu,

Prof. Jože Mihelič (1980)

Prof. Jože Mihelič (maj 1981)

ki ga je kmalu po Jožetovem rojstvu za osemnajst mesecev privezala na posteljo, se je leta 1904 vrnil domov v Ribnico, kjer je odprl gostilno.

Jože je odraščal doma v Ribnici, kjer je končal osnovno šolo. V Ljubljani se je vpisal na drugo državno gimnazijo, ki pa jo je obiskoval le en semester. Bilo je leta 1914; javno se je čudil, kako je mogla velika Avstrija napasti malo Srbijo in to je bilo dovolj, da je "letel" iz šole. Oče ga je poslal na Dunaj, kjer se je izučil poklica pletilca žičnatih ograj. Ves prosti čas je pametno izkoristil za učenje nemščine in branje knjig.

Leta 1920 se je s sestro vrnil v Ameriko in začel delati v špecerijski trgovini. Čez dve leti je našel službo v železarni; delo je bilo težko in umazano. Odločil se je, da se bo izobraževal in pridobil boljše delo. Jeseni leta 1924 se je vpisal v akademijo, ki je pripravljala kandidate za visokošolske študije in je delovala v okviru Univerze v Deubuque; pripravljal se je za sprejem na Koledž liberalnih umetnosti. Končal ga je na področju kemije in matematike. Zaposlil se je kot raziskovalni kemik v National Tuabe Co. Lorain v državi Ohio.

V tem času se je vpisal v Graduate School of Tehology v Oberlinu v Ohio. Končal je leta 1938 z odliko in dobil priznano Morganovo štipendijo za nadaljnji študij. Popolnoma "materialistično delo", kakor ga je imenoval, ga ni povsem zadovoljevalo, zato se je želel bolj posvetiti duhovnemu in intelektualnemu. Maja 1938 je bil ordiniran za duhovnika Prezbiterijanske cerkve. O svoji verski orientaciji je zapisal: *"Do spremembe je prišlo, ko sem bil tukaj v Ameriki na koledžu. V tem času sem prišel do temeljitega prepričanja, v največji meri z branjem, da je zame najboljša protestantska cerkev, in sicer prezbiterijanska (kalvinska). To se je zgodilo 9. januarja 1925, ko sem postal član Westminster Presbyterian Church."*

Jeseni leta 1938 se je vpisal na Univerzo v Chicagu in se specializiral za zgodovino Starega Bližnjega vzhoda, vključno z jeziki in literaturo. V tem času je dobil štipendijo za raziskovalce ugaritske zgodovine, s posebnim poudarkom na jeziku, ki je ostal zapisan na opečnatih tablicah. Doktorat si je pridobil leta 1941; 14. marca mu ga je izročil dr. Maynard Hutchins, tedanji predsednik Univerze v Chicagu. To se je zgodilo ravno na njegov rojstni dan, skoraj 20 let po tistem, ko je prišel kot osemnajstletnik brez beliča v žepu v Ameriko.

Jeseni leta 1941 je postal pastor Prezbyterijanske cerkve v mestu Coal City v državi Illinois. Delo je bilo prijetno in ostajalo mu je dovolj časa za osebni študij. Svojo prihodnost je videl v tem okolju.

Vojni čas je imel svoje posebne zahteve. Jeseni leta 1943 ga je University Dubuque povabila, naj pride predavat oficirjem moranarice, pehote in letalstva matematiko in kemijo. Od 1. oktobra 1943 do 30. junija 1944 je bil hkrati pastor v cerkvi in predavatelj na univerzi. 1. julija 1944 se je preselil v Dubuque in prevzel profesuro starozavezne literature in jezikov na Teološki fakulteti univerze. Leta 1952 je postal vodja bibličnega oddelka fakultete.

V času svoje profesure se je najbolj posvečal predavanjem in študentom, veliko pa je tudi pisal. V osebnem pismu mi je svoj predavateljski odnos do študentov opisal z besedami: "Hvala za prizadevanja, da bi moje ime in po mojem osebnem prepričanju zgolj skromno literarno dejavnost predstavili javnosti. Biti bi je moralo veliko več, toda bil sem predvsem učitelj in pridigar. Čutil sem, da študentje bolj potrebujejo mojo osebno pozornost kot pa moje članke in knjige. Pisal sem samo tedaj, ko sem imel za določeno temo resnično notranjo nujno in navdih." S svojimi znanstvenimi in strokovnimi razpravami in članki je sodeloval v številnih znanstvenih in strokovnih publikacijah: *The Interpreter's Bible Dictionary*, *Journal of Bible and Religion*, *Journal of Biblical Literature*, *Interpretation*, *Theology Today*, 200. izdaji *Encyclopaedia Britannica* idr. Ni potrebno posebej omenjati, da je za študente pripravil obširna skripta svojih predmetov, posebej še Psalmov.

Leti 1958 in 1959 je preživel v Evropi in na Bližnjem vzhodu. Raziskoval je protestantizem v nekdanjih notranjeavstrijskih deželah. Študijsko je obiskal knjižnice v Nemčiji, Avstriji, Italiji in Jugoslaviji. V Ljubljani se je srečal s strokovnjaki za slovenski protestantizem, predvsem literarnimi zgodovinarji; med njimi so bili Mirko Rupel, Milko Kos, Anton Slodnjak, Alfonz Gspan in drugi. V Avstriji je najbolj sodeloval z evangeličanskim škofom Otom Sakrauskym. Na osnovi svojih raziskav je napisal dve znanstveni študiji o Primožu Trubarju in o Dalmatinovem prevodu Svetega pisma, ki sta bili v tistem času zelo izčrpnii in sta vsebovali nova dognanja na področju protestantike. Zbral je tudi precej gradiva o oživljanju slovenskega protestantizma v 19. st., posebno z delovanjem prvega ljubljanskega evangeličanskega pastora v 19. st. in literarnega zgodovinarja Theodorja Elze, ki ga pa žal ni več utegnil znanstveno obdelati.

Leta 1959 in 1962 je študijsko obiskal Bližnji vzhod; bil je v Libanonu, Siriji, Jordaniji in Izraelu. Ogledal si je zanimive kraje s področja arheologije ter preučeval življenje v arabskih begunskih taboriščih. Na univerzi je redno predaval vse do upokojitve leta 1971, a vse do smrti je ostal "profesor emeritus". Delno je predaval še naprej do leta 1984 in bil arhivar Univerze. V tem času je pripravil obširen pregled zgodovine univerze.

Poleg svojega izobraževalnega dela je bil zelo aktiven v številnih verskih, vzgojnih, dobrotelčnih in drugih organizacijah, kjer je zasedal visoke funkcije. Pripravljenost pomagati, kjer je bilo potrebno in možno, je črpal iz svojega poštenega notranjega prepričanja, ki ga je v nekem pismu takole opisal: *"Na tem mestu bo še eno kratko pojasnilo moje filozofije in teologije. Sem, kakor se rad imenujem, liberalni znanstvenik in mislec. Samega sebe štejem za verujočega kristjana, kateri iskreno veruje, da se mora človekova vera prakticirati doma, v javnosti in na delovnem mestu. Iz tega izhaja, da moja teologija ni niti fundamentalistična niti po drugi strani tako modernistična, da bi me smeli šteti za neverujočo osebo. Nasprotno, sem globoko religijska oseba, ne mistik, ampak kalvinist v zdravem smislu. Verujem, da je Bog vodil moje življenje. Verujem, da Bog blagoslavlja vsako dobro delo, ki je opravljeno v njegovem imenu, vse dokler ne škoduje ali sramoti bližnjega človeškega stvarjenja."*

Jože Mihelič se je poročil avgusta 1935 z Lydijo V. Plucker iz Lennoxja v Južni Dakoti. Rodila sta se jima dva otroka. Lydia M. Pulsipher, dr. filozofije, živi z družino v Knoxvilleju v državi Tennessee, na univerzi predava kulturno antropologijo in geografijo. Sin John Mihelič je avtor in producent izobraževalnih programov za komercialne ustanove. Živi v Minneapolisu v Minnesoti in ima svoje podjetje.

O Jožetu Miheliču kot odličnem znanstveniku, sinu slovenskih izseljencev, bo potrebno še veliko povedati. Njegovo teološko in zgodovinsko delo ni samo obogatilo ameriškega verskega in strokovnega kroga, med katerim je dolga leta deloval, ampak bo ob prevodu in predstavitvi slovenskemu občinstvu občutno obogatilo tudi slovensko teološko in ekumensko misel, zgodovino slovenskega protestantizma in izseljenstva.

Jože Mihelič je cenil svoje korenine in svoje slovensko ljudstvo ne samo iz domačijskih čustvenih nagibov, ampak iz trezne presoje njegovega poštenja in pridnosti ter skrbnosti v delu. Ko smo decembra 1988 v Ljubljani pripravljali simpozij "Posvetna eshatologija in komercialna etika pri malih narodih", sem vključil tudi Jožeta Miheliča kot zgled pripadnika malega naroda, ki lahko najde v protestantski etiki močno spodbudo na poti k vrhu svojega znanstvenega opusa. Za to vključitev je bil zelo počaščen, kar je izrazil v pismu: "Dovolite, da povem, kako zelo je name vplival kalvniistični pojem dela. Med protestanti različnih denominacij sem odkril, da je vpliv in delo po protestantski (kalvinski ali evangeličanski) etiki dokazalo povezanost med človekovim pojmovanjem dela in njegovo aktivnostjo v delu. Na delo lahko gledamo kot na prekletstvo ali blagoslov. Zame je blagoslov in zato mora biti opravljeno v božjo čast; Bog pa v povračilo blagoslovi sadove človekovega dela. Zelo sem Vam hvaležen, da ste mi poslali program. Nikoli si ne bi mislil, da bi se lahko v tako imenovani marksistični Jugoslaviji odvijale takšne razprave. To dokazuje, da ste intelektualno zelo progresiven narod, takšen, za kakršnega sem vedno verjel, da moramo Slovenci biti."

Prof. Mihelič z ženo

Jožeta Miheliča kot človeka je po smrti najlepše opisala njegova žena v novoletnem pismu leta 1990 z naslednjimi besedami: "Kaj najbolj pogrešam v zvezi z njim? Seveda pogrešam vsakdanjost najinega življenja, nakupovanje po trgovinah, vrtnarjenje, gledanje oddaje MacNeil-Lehrer. Toda verjetno najbolj pogrešam to, kar je bilo za njegove študente tako posebno: njegov razum, njegov presenetljivo dober spomin, njegovo sposobnost, da je živo naslikal vse, kar je videl ali prebral. Pogrešam njegov glas, njegova doživetja in dogodke – iz njegove lastne preteklosti, iz evropske zgodovine, iz Stare zaveze – dogodke, ki so nam postali po njegovem pripovedovanju tako živi in pomembni za naš čas."